

გაზეთი

№ 1

11 იანვარი. 1915 წ.

მიიღება ხელის მოწმობა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

სოციალ კვირეული საზოგადო. მოძრა.

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

მიზანი და სალიტერატურო შურონალი

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

წელიწადი მართხე

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკიი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპეშისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ მ ვ ი:

- 1) ნაციონალიზმი, ინტერნაციონალიზმი და კოსმოპოლიტიკა. — რ. გ. — ესი.
- 2) ჩვენს სუნიკურ მორიგი საკითხი. — ქართულისა.
- 3) შობა დამეს. — ეკ. გაბაშვილისა.
- 4) მშვიდობიანობა. — დეკსი ი. მკედლიშვილისა.
- 5) ზატარა ფელეტონი. — ნაცარასი.
- 6) ქრისტიანობა.
- 7) ერთი მოწვევების გამო. — თ. — ელისა.
- 8) პასუხად „კავკ. სლოვოს“.
- 9) მკუბურეთა გასაჭირი. — X — ისა.
- 10) ქართული ერთეული ჩატმულობა. — ვინმე სოფლელისა.
- 11) ძველი თქმულება. — ან-ბანისა.
- 12) „გრძნეული ქალი“. — დიოგენისა.

6242

ნაციონალიზმი, ინტერნაციონალიზმი და კოსმოპოლიტიკა.

უკანასკნელ დროს ქართულ პრესაში კიდევ აღიძრა საკითხი ნაციონალიზმის და ინტერნაციონალიზმის ურთიერთობაზე და ისევ ისეთსავე უცნაურს შეხედულებას გაიგონებთ, როგორც ამ ათის წლის განმავლობაში; თითქო ცხოვრებაც და მისი დიდი მოვლენანიც ჩვენს პრესაზედ ვაგვლენას არ ახდენენ. ერთის მხრით ეს სავალალოა, რადგან პრესა ცხოვრების სარკეს უნდა წარმოადგენდეს და მაშასადამე მისი ცვალებადობის ანარეკლს ნათლად გვიჩვენებდეს და მეორე მხრით — სასიხარულოც არის, რადგან ამტკიცებს ჩვენი პრესის სიფაქიზეს და რწმუნის სიწმინდეს, რომელიც ისე ადვილად არ იცვლება ხოლმე, თუნდა თვით ცხოვრების ფაქტორებიც შეიცვალნენ.

ამ მხრივ ყურადღების ღირსია ის კამათი, რომ

მელიც სწარმოებს „სახალხო ფურცლის“ და „ახალი აზრის“ თანამშრომელთა შორის. „სახალხო ფურცელი“, რომელიც უარპყოფს თავის ოფიციალობას ს. ფედერალისტთა მიმართულებებისას, ლაპარაკობს გ. ქიქოძის პირით და „ინტერნაციონალის დამსხვრევას“ აღიარებს ეროვნული იდეის წინაშე; „ახალი აზრი“ ოფიციალურად იცავს ინტერნაციონალს და ჰგმობს ნაციონალისტებს, თუმცა მისი თანამშრომელნი შესამჩნევად იხრებიან ეროვნული საკითხის საბოლოო და სამართლიან გადაჭრისაკენ.

რა არის მიზეზი ესეთის არე-დარევისა და სადაა ის ეროვნული ხაზი, რომლის შეუმჩნეველობა დღემდის აფერხებდა ჩვენს წინსვლელობას და ამწვევებდა პარტიათა ურთი-ერთობას?

ამის მიზეზი ბევრია, რასაკვირველია, როგორც ზერელე და ხელოვნური, ისე პრინციპიალური და ძირითადი; უკანასკნელთა რიცხვი იმდენად მცირეა, რომ თითქმის უარყოფამდე შეიძლება მათი ჩამოყვანა.

საერთაშორისო ასპარეზზედ ვამოსული სოციალ-დემოკრატია, უმთავრესად ეკუთვნის ისეთ დიდ ერებს, როგორც არის გერმანია, რუსეთი და სხ. იგი ძალაუნებურად ანვითარებს თავის ფარგლებში ისეთს შეხედულებას, რომელიც შეეგუება დიდ სახელმწიფოს, დიდ ერს, რომელსაც საფრთხე არა მოელოს რა და მაშასადამე მის არსებობაზე, ე. ი. მის ეროვნულ არსზედ აერიშის მიტანა შეუძლებლობას წარმოადგენს. დიდი ერის დემოკრატიულ ნაწილს ჩვეულებრივ დროს თითქმის ეკარგება ეროვნული აილოც კი, რადგან ეს მხარე სრულიად უზრუნველყოფილია და აი სწორედ ამ დროს იღვიძებს ნამეტანის სიმწვაფით კლასთა ბრძოლა, როგორც გამომხატველი სოციალური უსამართლობისა. სოციალური უსამართლობა თითქმის ყველგან ერთგვარაა და რაღა თქმა უნდა ერთგვარი კლასები სხვა და სხვა ერისა, პროგრესიული იქნება იგი თუ რეაქციონერი, — ერთმანეთს ხელს უწვდიან საერთო მტერთან საბრძოლველად.

ასეთ დროს, როდესაც დიდი ერები გართულნი არიან დიდ სოციალურ საკითხებში და მათი შინაგანი ბრძოლა იღებს ბევრჯელ უმწვერვალისობამდე მისულ ხასიათს, რაღა თქმა უნდა, იჩრდილებს პატარა ერების რაღაც პატარა, ეროვნული ტანჯვა-ვაებანი; მათს ხმას, რაღაც დისონანსიც კი შეაქვს დიდს სოციალურ კონკურტებში და დიდი ერის მოციქულნი ამ ეროვნულ ხმებში ხედავენ ბოროტებასაც კი, არქმევენ სასტიკ სახელებს და სცილილობენ ჩააჩუმონ ისინი, ვინაიდან მცაფარი საკითხები გადაუწყვეტელია ჯერა. მოიგონეთ რუსეთის სოციალ-დემოკრატია, რომელიც შოვინიზმად, ნაციონალისტებად და თითქმის შავრაზმელებადაც, სახავდა მაგ. „ბუნდის“ გამოსვლას და ქარაველ სოციალ-დემოკრატებს ხომ პირდაპირ აუკრძალა ეროვნულ საკითხზედ ხმის ამოდებაც. ასევე იქცევა გერმანიის სოციალ-დემოკრატია, რომლის ძალასა წინაშე, ყოველი ეროვნული მოთხოვნილება — უნდა უკანა რიგში ჩამდგარიყვნენ.

სულ სხვა სურათს ვხედავთ ისეთ სახელმწიფოებში, საცა ერები ბევრიცაა და ძალასაც წარმოადგენენ; მაგალითად ავსტრო-უნგრეთში, საცა

თავდაპირველად თვით სოც.-დემ. სწყვეტენ საბოლოოდ ეროვნულ საკითხს.

ცალკე პატარა ერთა შეხედულება, სახელმწიფოებრივნი არიან იგინი თუ არა სახელმწიფოებრივნი, ეკარგება საერთო ძალთ-განწყობილებაში, შეეხება საკითხი სოციალურ თუ სხვა რამ ურთიერთობას.

ასეთ ჩვეულებრივ, მშვიდობიან დროს, ვითარდებიან მაშასადამე ისეთი ძალები, რომელნიც თითქო სპობენ ეროვნულ საკითხს, რადგან დიდი ერების ეროვნული საკითხი უზრუნველყოფილია და პატარა ერები სინტერესო ძალას არ წარმოადგენენ. ე. ი. სოციალური კლასები და ნამეტანვად სოც. დემოკრატია ითვისებს რეალურად სახელმწიფოებრივ შეხედულებას, თუმცა თეორიაში თითქო ეწინააღმდეგება კიდევ და ყველა ერისათვის თანასწორობას მოითხოვს. ასეთ ჩვეულებრივ დროს თითქო მიუყრდება ხოლმე ეროვნული ბრძოლა, რადგან მთავარი ძალები — დიდი ერები — სდუქან და მცირედნი — რას გააწყობენ. ასეთ დროს ეკარგება შემეცნება ინტერნაციონალიზმისაც, ე. ი. ერთა ურთიერთობისა და ფეხს იკიცებს კოსმოპოლიტიზმი, ანუ მსოფლიოს მოქალაქეობა. ის იდეები ერთა სოლიდარობისა, რომელნიც იბადებიან ერთა ცალკე-ცალკე განმტკიცების პროცესს დროს, თანდათან გადადიან კოსმოპოლიტიზმში, როდესაც ერები თავის სახე-განმტკიცებენ და არსაიდან საფრთხე აღარ მოელოთ. ამ დროს ინტერნაციონალისტები უახლოვდებიან კოსმოპოლიტებს.

მაგრამ ჩვეულებრივი მსვლელობა ცხოვრებისა შეიცვლება თუ არა. შეიცვლება თუ არა ის პირობანი, რომელნიც ხელს უწყობდნენ ეროვნულ გრძნობათა და იდეათა მიძინებას — თითქო მართლაც კატასტროფა ხდება და ეროვნება, ერის სახე, თითქმის პირველყოფილ ფორმებს იღებს და განმტკიცებას თხოულობს.

რაღა თქმა უნდა დღევანდელი დიდი ომი ყველაზედ არა ჩვეულებრივი მოვლენაა, რომელიც ემუქრება სწორედ ეროვნულ არსებობას და ჩვენც ვხედავთ რომ ყოველი ერის შვილი, დიდისა თუ პატარასი, ჰგრძნობს ახლა ამ ეროვნულ საფრთხეს და მასში ნამეტანის სიძლიერით გამოიღვიძა ეროვნულმა გრძნობამაც და შემეცნებამაც. ეს იმას კი არა ნიშნავს, რომ ინტერნაციონალი, ე. ი. ერთა სოლიდარობის პრინციპი დაირღვა და შეილახა. პირიქით, ეს უაღრესად ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ ერთა სოლიდარობა იქნა შესაძლებელი, საცა

ერნი არსებობენ. დღევანდელი ომი ემუქრება თვით ერის არსებობას და ვასაკვირველი არ არის, რომ გელი და სემბა ერთის მხრით და ლიბკნეხტი და ფრანკი მეორე მხრით— მოსისხლე მტრებსავე ერთმანეთს თოფს ესვრიან. ვანდერველდე, ერვე და სხვანი, მათი პარტიების მთელი შემადგენლობით მოწინააღმდეგეთა ბანაკში არიან არა იმიტომ, რომ ამით ლალატობენ ინტერნაციონალის იდეას, არამედ ისინი ამ იდეას განამტკიცებენ თვით ნაციების ფარგლებში. დაიმსხვრა მხოლოდ კოსმო-პოლიტიზმის იდეა, რომელიც დაფუძნებულია ხელოვნურ და მხოლოდ მოფიქრებულ აზრებზე.

დიდი ერების ეროვნულ გრძობათა და იდეათა გააოღვიძებას, რასაკვირველია მოჰყვა პატარა ერების გრძობა იდეათა გადახალისებაც, რადგან საფრთხე. რომელიც პატარა ერებს ელოდა მშვიდობიან დროსაც კი მტრისაგან (ე. ი. დიდი ერების რეაქციისაგან) და მოყვარისაგანაც (ე. ი. დიდი ერის დემოკრატიისაგან)— დღეს გაათკეცდა და მეტად საშიში გახდა.

პატარა ერებმა ნამეტნავად შეიგნეს ძალა შინაგანი ერთობისა და დღეს ყველგან საბოლოოდ მიმწყდარი დაეა კლასობრივი, წოდებრივი და სხ., რაც ჩვეულებრივ დროს ცხოვრებას ხან შხამავს და ხან სიცოცხლესაც აძლევს. მაგრამ ეს მოსპობა დავისა სულაც არ ნიშნავს მოსპობას ამ დავის მიზეზებისას და როდესაც ქარიშხალი გადივლის, უეჭველია ისევ წარმოსდგებიან თავისი სიმწვავეთ; ეგებ უფროც გამოწვაგებულნი.

პატარა ერებმა მეტად სიფრთხილით აუნდა ასწონ-დასწონონ თავიანთი ნაბიჯები, რომ აქლემთჩხუბის დროს კოზაკებით არ გაიქულიტნენ. ამიტომ არის, რომ ბულგარეთი, რუმინია, საბერძნეთი და სხ. მეტად ყოყმანობენ და ვერ ერევიან ომში, თუმცა გული ერჩით და კბილები უკაწკაწებთ ეროვნული გაღონიერებისათვის.

რალა თქმა არის საჭირო რომ ყველა აქედან ჩვენი დასკვნაც მარტივდება:

ჩვენც, როგორც ერი, უნდა გავერთიანდეთ ასეთი ვასაქირის დროს, უნდა მივივიწყოთ კლასობრივი, წოდებრივი, პარტიული უთანხმოებანი— ეროვნების იდეის განმტკიცების წინაშე, რომ შემდეგში, როდესაც კაცობრიობა და მოშმინდება ომისაგანდა ყოველი ერი თავისი საკუთარი სახით შევა ინტერნაციონალურ ძმობაში,— ჩვენც ჩვენი საკუთარი სახე გვქონდეს და ძმებთან ძმობის გაწევა შეგვეძლოს. ჩვენ შინაგან უთანხმოებათ, რომელიც არიან და

კვლავაც იქნებიან— ჩვენვე მოვაგვარებთ იმ ბუნებრივ და ადამიანურ კანონების მიხედვით, რომელნიც ყველა ერის ფარგლებში იმოქმედებენ. მშვიდობიანობა და კაცთ-მოყვარეობა მხოლოდ მაშინ შეიძლება დამყარდეს ქვეყანაზედ, როცა მოისპობა ჩაგრვა არა მარტო კლასობრივი და მატერიალური, არამედ ეროვნული და ზნეობრივიც. ინტერნაციონალის განმტკიცებაც სწორედ მოსპობაა ყოველგვარი ჩაგრვისა და სცდებიან ისინი, ვისაც ჰგონია რომ თუნდ მსოფლიო ომს შეეძლოს მოსპობა მისი. ინტერნაციონალი ერთად-ერთი ბუნებრივი და ქემპარიტი იდეა არის და არავითარ 42 სანტიმეტრიან ზარბაზნებს მისი დანგრევა არ შეუძლიან. გელი და ლიბკნეხტი დღეს ხიშტებით იგერიებენ ერთმანეთს, მაგრამ ხვალ, როდესაც მათი ერები უზრუნველყოფილნი იქნებიან სისკვიდლისაგან, ისინი მეგობრულად ხელს გაუწვდიან და ერთს კრებაზედ— ჰაავაში იქნება იგი თუ ბრიუსელში წინანდებურად ხმა მალლა იტყვიან: გაუმარჯოს ინტერნაციონალს, ნაციონალს სოლიდარობას. ომის წინა და უკანა საერთო კრებები იმით განსხვავდებიან მხოლოდ, რომ მომავალ კრებაზედ ყველა პატარა ერსაც უფლება ექნება თამამად შეუერთოს თავისი ხმაც საერთო კონცერტს.

რ. გ.

ჩვენ საუნჯეთა მორიგი საკითხი.

აა წამს საშინელების ქარიშხალმა დაჰბერა ჩვენს მიწა-წყალზე, ქართველ ერს მორიგ საკითხად გარდაეკცა გახიზნა, თავის შევლა და საეკლესიო ნიეთების დაფარვა. დამფრთხალი ხალხი არა თუ მაშინ მირბოდა, დღესაც კი სოფელ-დაბებში პანიკა ძალაში არის; ჩვენი პროვინციის კორესპონდენტები ამოდ ჰკმობენ ამ საქციელს, ამოდ მოუწოდებენ ხალხს დამშვიდებისა და კეთილგონიერებისადმი. თვით ადმინისტრაციაც კი უძლეურია შეაყენოს და როგორმე უწამლოს ამ დასაგმობ საქმეს. მაგრამ ამ ჭამად ამ საკითხის გარკვევა კი არ მაინტერესებს, არამედ უფრო დიდმნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც შეეხება ჩვენს საეკლესიო მუზეუმს და წმინდა ნიეთების გადატანას. ჩვენ ვიცით რომ მთავრობამ წინადადება მისცა ჩვენს მესვეურთ ეს ნიეთები გადაეტანათ მოსკოვში, რათა სრულიად და-

ლუპვისაგან ეხსნათ იგი, ეს კი იმას ნიშნავს. რომ მთელი ჩვენი ძვირფასი საეკლესიო მუზეუმი, დაუფასებელი ხელთნაწერები და ისეთი ნივთები, როგორც გელათშია ან სხვა მონასტრებში მოგვებოგება, ავიღოთ და გადავხიდოთ შიდა რუსეთში. მაგრამ რა პასუხს ვაძლევთ თვით ხალხს, რომელიც ყველა ამას მთელ საუკუნოებით სდარაჯობდა და თავის თვალის გუგასავით ინახავდა? რა პასუხს ვაძლევთ ქართველ ხალხს, ვინც ეს ნივთები თავის სალოცავ ჯვარ-ხატად აღიარა? რა პასუხს ვაძლევთ ქართველ ხალხს, რომელიც სწორედ ამ ნივთებით ჰსასოებს, სწორედ ეს ნივთები მიაჩნია თავის მკველფარად? თუ მოაშორებთ მას ყველა ამას, იგი უსაფრთხოდ რჩება. ეს იგივე იქმნება, რომ მეომარს ომის დროს ფარი ხელიდან გაშოსტაკოთ. ათასი წლები მიჰქრიათ რაც ქართველი ხალხი იცავდა მას და იცავს კიდევ; ათასი წლის ქარტახილმა ვერ შესძლო ამ სიწმიდეთა განადგურება და ნუ თუ დღეს, როდესაც ქართველი ერი არა მარტო საკუთარ თავის ანაბარად არის, არამედ ისეთ მფარველის ქვეშ, როგორც რუსეთია და რუსის მხედრობა, იმდენად წახდება, რომ ამ სიწმიდეთა დაფარვას თავისუბნში ვერ მოახერხებს? არა, ქართველ ერს რაც შეუქმნია, რაც თავისი შემონაქმედი თავის სალოცავად და მსხნელ ფარად დაუსახნია, დღესაც მის ფარ-შუბლად უნდა დარჩეს, მითი ისუნთქოს, მითივე ჰსასოებდეს **საბოლოო გამარჯვებისას!** დაე, ეს აღთქმის კიდობანი მასთან ერთად დასცურავდეს ქირსა და ლხინში და თუ დაღუპვა ელის ქართველ ერს, თუ ბედს საბოლოოდ ხელი მოუწერნია მისი არსებობის მოსასპობლად, მაშინ დაიღუპოს მისი სალოცავებიც: მეტად ძვირფასი რამ არის მორწმუნესათვის თვისი სალოცავის ნანგრევთა შორის დასაფლავება! ქართველი ერიც ერთი ასეთი მორწმუნეთაა ნია. მისმა მარჯვენამ შესძლო ამ სიწმინდის არა თუ აგება, დაცვა, მაშასადამე შესძლებს ბოლომდე მის დაფარვასაც. საქართველოს საუნჯე საქართველოშივე დარჩება და მის მფარველად ისევ გაერთიანებულ საქართველოს გული იქმნება, ვიდრე მისი ცემა არ შესწყდება სამარადისოდ...

ქართლელი.

შობა ღამეს.

აფრასიონ წიკილაური მთის შვილი იყო, შთაში აღზდილი და დაევაკაცებული; ბარში თითქმის არ ყოფილა, როდესაც ამ ზაფხულს მოულოდნელად ომში გაიწვიეს.

ოცდა ერთს ქრისტიანობისთვის სარიყამიშთან პირველად მიიღო მონაწილეობა ოსმალებთან ბრძოლაში და მძიმე დაიჭრა და სხვა დაჭრილებთან ერთად ქალაქს ჩამოიყვანეს.

სიცოცხლისა ამას აღარა ეტყობოდარა. მხოლოდ გული უცემდა სუსტად და მარჯვენა ხელი უთრთოდა შეუყენებლივ.

ლაზარეთში საკაცით მიასვენეს და იქ, როგორც გამზადებული უფლისა წინაშე წარსადგომად, ცალკე ოთახში მოათავსეს და მანამ სული იმისი სრულიად გვეყრებოდა ხორცსა, მკველად ყმაწვილი, ჯერედ სრულიად გამოუცდელი დაი სათნოებისა დაუყენეს.

— გახსოვდეთ. დაო, უთხრა ექიმმა, რომ თქვენ გაბარიათ დეგრდომილი ავადმყოფი და ყური მახვილასა გქონდეთ. თუმცა ავადმყოფი უიმედოა თითქმის მაგრამ ხომ ხედავთ ამის გოლიათ სხეულს და რკინასავით მაგრად ჩამოსხმულ კუნთებს, შესაძლებელია შეებრძოლოს სიკვდილს და გონს მოვიდეს, მოითხოვოს რამე, ან გაგანდოთ რამ და ყოველივე დაუბრკოლებლივ აუსრულეთ და დაიხსოვეთ. და თუ გული ამისი შეჩერდეს, მარჯვენა ხელი გაშეშდეს, მაშინვე ექიპს აცნობეთ.

— ძლიერ კარგი, ბატონო, მოწიწებით მიუგო ყმაწვილმა ქალმა და გულის ფანცქალით უკან ჩამოდგა.

— ჰო! დააუმატა ექიმმა გასვლის დროს— დამავიწყდა მეთქვა თქვენთვის, რომ ცლეს ლაზარეთში მსუბუქ დაჭრილთათვის „შობის ხე“ გამართული დიდ დარბაზში და სულომა არ წაგძლიოთ და ავადმყოფს თავი არ დაანებოთ სანახაობისათვის. ათ საათზედ დღესასწაული გათავდება და ფერშალი, რომელიც ეხლა შობის ხის სამზადისშია, მოვა აქ და თქვენ გაგანთავისუფლებთ. მანამ კი დარაჯი ხართ და ფეხი არ მოიცვალოთ. ხომ გესმით თქვენი მოვალეობა?

ოთახში ბუხარი ენთო და ცეცხლის შუქი და მწვანე ქალღმერთ-ჩამოფარებული ლამაზ ოდნავ ანათებდა შეწუხებულის სარეცელს.

დაი სათნოებისა თვალს არიდებდა ლურჯად და მწვანედ განათებულ მომაკვდავის სახეს, სკდილობდა სხვა საგანზედ გადაეტანა თავისი ფიქრები და მხედველობის ისარი, მაგრამ ოთახი სრულიად ცარიელი იყო და გარშემო საშინელი სიჩუმე. სუფევდა და სულთმოზრბავი უღმობელად იზიდავდა ქალის ყურადღებას. შიშის ზარი თანდათან უძლიერდებოდა და მალე ჯოჯობეთურ სატანჯველად გადაექცა.

— ღმერთო ჩემო, იესო მაცხოვარო, ეს რა განსაცდელი მომივლინე... როგორ უნდა გავატარო მთელი საღამო... გული მითრთის. ძარღვები მაწყდება. ვიცი რომ ავადმყოფი არას მვენებს, მაგრამ... მაგრამ კრიჟა მეყვრის... ცრუმორწმუნოებაა, სიმბდალე ჩემი — და თვალეზედ ხელეზ მიფარებული ქალი, თითქმის გონება დაკარგული ფანჯრის შუშას მიეყრდნო.

„ანთე ცეცხლით გული და მტერს დაეცი მედგრად, ან ვით შვილი ერთგული სამულს დაეცი მსხვერპლად“.

უცებ მოისმა გაყუჩებულ ოთახში მშვენიერი ნარნარი ხმა მომღერალის ქალისა ჩონგურის ტუბილის წკრიალთან ხმა შეწყობილი.

— ეს რა მესმის? სამოთხე განეხსნა, თუ მომეჩვენა რამ, გაოცებით წაიტუტუნა სასომხიდილმა ქალმა და თვალეზ გაქყეტილი, ხელეზ გაპყრობილი სმენად გადაიქცა.

„ნუგეშ იცემს დედაი, რომ კაცი კაცადა კვდები“ — გრძელდებოდა იადონის ხმა, ქავჭავაძის უკვდავი სიტყვები.

— ოჰ, ოჰ! მძიმეთ ამოისუნთქა დაჭრილმა და თვალეზი ოდნავ გაახილა. — ნანაა?

— ვინ ამბობს..... ანგელოზი....

— ვაიმე, ვაიმე! უცებ შესწივლა ამ მოულოდ-

ნელის მკვდრეთით აღდგომით ზარდაცემულმა მომვლელმა და კარში გავარდა.

გონს მოსულ აფრასიონს ახლა სხვა საკვირველება წარმოუდგა თვალწინ: ღია კარებიდგან შორს სადღაც გაჩაღებულ სივრცეში მოსჩანდა ნაძვის ხე, ის ნაძვის ხე, რომელსაც ეს კარგად იცნობდა თავის მთაში, მაგრამ... ღმერთო ჩემო, რა რიგ იყო გაბრწყინვალებული ოქროს და ვერცხლის სამკაულით, ურიცხვის სანთლებით გაჩირაღდებული! მაგრამ გაკვირვებას მთის შვილისას აორკეცებდა იქიდანვე მომდინარე ჰარმონიით სავსე აღფრთოვანებული სიმღერა და ნელსაცხებელივით დამატკობელი საოცნებო მუსიკა მომხიბლავი. ყველას ამას ხედავდა გონს მოსული აფრასიონ და ნათლად კი ვერ წარმოედგინა თუ სად იყო, ან რა იყო იმის გარშემო.

— ზეცაში ვარ? ზეცაში! ჯოჯოხეთიდგან ზეცას მიველ?... თოფი... ზარბაზანი... სისხლი... სიკვდილი... მეც ხომ მოვეკვდი? თავი გამისკდა... სამოთხეში წავიდა ჩემი სული?... სამოთხეში! რა კარგია! თბილა, ბუხარში ცეცხლი ანთია... ანგელოზნი გალობენ, ნაძვს ვარსკვლავები ასხია... ცათ მივალ... მივალ... და ღონე მიხდილ აფრასიონს ტუბილად მიეძინა.

ექ. გაბაშვილისა.

ს ი მ შ ვ ი დ ე

მისწყდა სრულიად ხმა ზარბაზნისა,
 სიკვდილის სმენას რომ აამებდა
 და მდუმარებამ სულ მიითვისა,
 რაც შურს და მტრობას მოუწოდებდა.
 ერთმანეთისა ხელით მოკლულნი
 მიწაზედ უხვად მიწობნეულან,
 ხოლო იმ მოკლულ მებრძოლთა სულნი
 ცაში ძმებივით გადახვეულან.
 სძინავს სიკაცხლის უკვდავ შემკოდეთ
 და სიწყნარეა ისეთი ცაზე,
 თითქო ანგელოზთ ჩასძინებოდეთ,
 როგორაც ბავშვებს დედის ტუბილ ხმაზე.
 არც კენესა, აღარც სუნთქვა სიკაცხლის —
 სიმშვიდე სუფევს დაურღვეველი,
 ხოლო ხმაურობს მდინარე სისხლის
 და მზეზე ბრწყინავს ცრემლთა ზღვა ვრცელი...

ი. მკედლიშვილი.

4. გამგეობის წევრთან ლიუბა ეგაძესთან — არაგვის ქ. № 8.

5. გამგ. წევრ. ნინო რცხილაძესთან — ყაზბეგის ქ. № 14.

6. გამგ. წევრ. ნინო დაფქვიასვილთან — ყაზბეგის ქ. № 2.

7. გამგ. წევრ. ნინო ნეიშანთან — „სახ. ფურცლის“ რედაქცია.

8. გამგ. წევრ. სოფიო გოთუასთან — შთაწმინდის ქ. № 2.

9. საზოგადოების წევრ. ქნ კაკაღვიშვილთან — ავლაბარი, კახეთის მოედანი, № 2.

10. გამგ. წევრ. ანნა მერკვილაძესთან — წილკანის ქ., ვერაზე, ოლღას ქუჩა, № 54 - შესასვლელი წილკანის ქუჩიდან.

11. ჟურნალ „კლდის“ რედაქციაში, გაბაანთ შესახვევი № 3.

კახეთის რკინის გზა საბოლოოდ გადაწყვეტილია გაიხსნას 14 იანვარს და მიმოსვლა დაიწყება თბილისის სადგურიდან თელავამდე.

ავსტრიელთა ახალი კრეისერი. რომიდან დაბეჯითებით იუწყებიან, რომ ავსტრიელებმა უკვე დაამთავრეს ახალი კრეისერი „ნავარა“, რომელიც მოქმედ ფლოტს შეემატაო. ეს ამბავი მით არის საგულისხმეო, რომ დღემდინ ავსტრიის ფლოტი ჩაკეტული იყო ფრანგების მიერ და უმოქმედო იდგა. ეხლა კი მას შეძლება ეძლევა ადრიატიკის ზღვით საომარ ველზე გამოვიდეს და ხმელთა შუა ზღვაზე გასკურდეს. „ნავარა“, როგორც ერთი უსწრაფესი კრეისერთაგანი დიდს სამსახურს გაუწევს ავსტრიის ფლოტს. კრეისერი მძიმე ჯავშნით არის შემორტყმული და იწყვის 3,500 ტონას.

ჰაერის ფლოტი ამოქმედდა. გერმანიის მუქარა ინგლისის დასაღუბად ეხლა ხუმრობად არ ითვლება. აქნობამდე თუ ზღვაზე წყალ ქვეშა გემებით მოქმედებდნენ, დღეს ჰაერის ფლოტმა გრაფ ცეველინის მეთაურობით ფრიად გაბედული ნაბიჯი გადასდგა და იერიში მიიტანა ინგლისის განაპირა ქალაქებზე, იარმუტსა, შერინჰამსა, კრომერსა, კინგსლის და სანდრინჰემზე, სადაც ამჟამად ინგლისის მეფე იმყოფებოდა; ქალაქებს დიდი ზიანი მიაყენეს ნივთიერად, თუმც რაოდენობა ჯერ-ჯერობით გამოურკვეველია. არის ადამიანთა მსხვერპლიც. ფლოტი მშვიდობიანად დაბრუნდა თავის სადგურს.

ვანდერველდეს მეუღლე ამერიკაში. ბელგიის მინისტრ ვანდერველდეს მეუღლე ამერიკაში იმყოფება და ლექციებს კითხულობს გერმანელების მიერ ბელგიის დაპყრობაზე. ხალხი აუარებელი ესწრება და ნივთიერ შეწირულებასაც თურმე ანგარიში არა აქვს. ლექციის შემოსავალი გადადებულია ბელგიელთა სასარგებლოდ. ჯერ-ჯერობით ფულად თითქმის ნახევარ მილიონს აღემატება. ნივთიერ შეწირულების მაგალითისთვის მართლაც კმარა, რომ ქალაქ ბუფალოს წარმომადგენლებმა ქ-ნ ვანდერველდეს შესთავაზეს 10,000 ტომარა ფქვილით დატვირთული ხომალდი.

ზასუნად „კავკასკოე სლოვო“

„კავკ. სლოვო“ ეკამათება ჩვენს ჟურნალს და ივიწყებს სულ უბრალო ჭეშმარიტებას, რომ კამათი სიმართლეზედ და ლოლიკაზედ უნდა იყოს აგებული და არა მათ მოწინააღმდეგე ცნებებზედ.

სომხის ბურჟუაზიის ორგანოს ვერ წარმოუდგენია თუ როგორ შეიძლება ადამიანი გულჩვილად ეპყრობოდეს გაუბედურებულ გამოქცეულ სომხებს და იმავე დროს იფიქროს თავის საკუთარ ტერიტორიის, ერის და თავის დაცვაზედ. ამიტომ მას ეჭვი შეაქვს ჩვენს გულწრფელობაში და ირონიით იხსენიებს ჩვენს „ნაციონალისტობას“ და „ობიექტივობას“*). სომხის ბურჟუა-ნაციონალისტების ჩვეულებრივი ფანდია ესა და სულოც არ გვიკვირს ასეთი სწრაფი შეთვისება „კავკასიის ინტერნაციონალური ორგანოსაგან“ (როგორც ითვისებენ სახელს) მათივე მეთოდებისა, ვინაიდან აღარავისათვის საიდუმლოს არ შეადგენს „კავკ. სლოვოს“ სულისკვეთება.

მაგრამ გადავიდეთ თვით საკამათო საგანზედ. თურმე ნუ იტყვიან, ჩვენ ვლალატობთ ობიექტივო-

* ბრწყინვალეები „კავკ. სლოვოს“.

ბას, როცა ვამბობთ, რომ სახელმწიფო ვალდებულია ჯერ თავის მკვიდრ მცხოვრებთ გაუმართოს ხელი და შემდეგ იზრუნოს უცხო სახელმწიფოდან გამოქცეულებზე. მაგალითად მოჰყავს გამოქცეული პოლონელები მოსკოვში და ნიშნის მოგებით გვეუბნება: „მაშ როგორ უნდა მოვექცეთ იმათ, ამ გერმანელების შემოსევისაგან გამოქცეულებსაო?“

ამას გულუბრყვილობათ ვერ ჩავთვით, რადგან „კავკ სლოვო“ გულუბრყვილობას სხვადასხვა უკიჩინებს და ამიტომ ასეთი აბრუნდი—სიყალბედ უნდა ჩავთვალოთ: **გამოქცეული პოლონელები—რუსეთის იმპერიის ქვეშევრდომნი არიან** და იმათ რომ **სახელმწიფომ მფარველობა გაუწიოს**—ეს მისი ვალი არის. სპარსეთიდან და ოსმალეთიდან გამოქცეულები კი **უცხო სახელმწიფოს ქვეშევრდომნი არიან**. ეს ერთი ძირითადი და უმთავრესი განსხვავება, რომელიც დივიწყა „კავკ სლოვომ“ და რომელსაც ჩვენ ხაზს უსვამდით ჩვენს ჟურნალში. განა თვით „კავკ სლოვოს“ არ გაუკვირდებოდა, რომ პოლონელები გამორბოდნენ გერმანიიდან და ავსტრიიდან რუსეთში, როცა რუსებიც კი (უკრაინელები) არ გამორბოდნენ! ან არ გაუკვირდებოდა, თუ სახელმწიფო გაუწევდა დახმარებას? ჩვენ ძალიან ბევრი გვესმის და თანაგრძნობითაც ვეკიდებით იმას, რომ რუსეთის საზოგადოება დახმარებას უწევს პოლონელებს (რუსეთის ქვეშევრდომთ), მაგრამ ჩვენ ნაკლებ გვესმის ხმები ასეთ დახმარებაზედ მთავრობისაგან.

ძირითადი განსხვავება კი ამ ორ დახმარების შორის—მეტად დიდია: საზოგადოების დახმარება—დახმარებაა ჰუმანიური, ადამიანური სიყვარულით გამოწვეული ადამიანისადმი და სხვა არაფერი, მაშინ როდესაც ვერც ერთი სახელმწიფოს მთავრობა ვერ იხელმძღვანელებს ადამიანური სიყვარულით და მატერიალურ დახმარებას გაუწევს ვისმე მხოლოდ პოლიტიკური მოსაზრებით. აი სწორედ ამ პოლიტიკურ მოსაზრებათა მანებლობაზე მიუთითებდით ჩვენ და „კავკ სლოვოს“ ტყუილად უნებებია ამის გადაფუჩჩება.

გარდა ამ ერთი უცნაური პარალელისა, რომელიც ვერაფრად გამოსადგვია, როგორც დავინახეთ, „კავკ სლოვოსათვის“, მას მოჰყავს მეორეც: **«დმოვსკი სწერს ვარშავის გაზეთში, რომ... ჩვენ გადავდეთ სხვა დროისათვის შინაგან საქმეების მო-**

გვარება, ვინაიდან გვესმის რომ მტერზედ გამარჯვება ამ მომენტში—უფრო დიდი და აუცილებელი საქმეა» და ამასთან დასძენს „კ. ს.“ რომ „კლდე“ უნდა ჩაუფიქრდეს ამ სიტყვებს პოლონელი ნაციონალისტებისას, რომელთაგან კაცმა შეიძლება რამე ისწავლოს.

ეს პარალელი უფრო მომაკვდინებელია „კავკ სლოვოს“ პუბლიცისტებისათვის: სწორედ იმიტომ, რომ გამარჯვება დღეს უფრო დიდი და აუცილებელი საქმეა—მთელი ქართველი ჯანსაღი მანაკობა ვეჟაკურად იბრძვის ბრძოლის ველზედ და „კავკ სლოვოსთან“ ფულიან გაზეთებისაგან არაფერი დაეყვედრება.

რაც შეეხება ამონაწერის მეორე ნახევარს,—შინაური საქმეების შესახებ—„კავკ სლოვოს“ პარალელი აქაც უნუგემოა: ჯერ ერთი საქართველოში, საუბედუროდ თუ საბედნიეროდ, არასოდეს არა ყოფილა ისეთი გამწვავება ქართველ სომეხთა ურთიერთობისა, როგორც პოლონელებრავლებისა და მეორეც: დღევანდელ ომში პოლონელი ებრაელები ისევე დახარალებდნენ და გარბიან თავიანთ ქვეყნიდან, როგორც თვით პოლონელები, მაშინ როდესაც საქართველოს სომეხები არამც თუ არ დახარალებდნენ, პირიქით კეთდებიან და ახალ ძალას იძენენ გადმოსახლებულ სომეხთა სახით. ჩვენ არ ვიციით, რა შევითვისოთ „კავკ სლოვოს“ რჩევით პოლონელებისაგან: სიძულვილი სომეხებისადმი, როგორც პოლონელებს სძულთ ებრაელებს, თუ ის შეხედულება „შინაურ საქმეებზედ“, რომელიც მართა მაშინ იქნებოდა ჩვენთან შესადაარებელი, რადესაც **გალიციიდან და პოზნანიდან** გამოქცეულ ებრაელებზედ ექნებოდათ ლაპარაკი პოლონელებს.

პარალელი „კავკ სლოვოს“ უფერულ წერილიდან მხოლოდ ერთია სინამდვილესთან დაახლოებული, რომ პოლონელ-ებრაელთა და სომეხ-ქართველთა ურთიერთობა **საზოგადოათ** დიდ მსგავსებას წარმოადგენს, განსხვავება მხოლოდ ერთია: ებრაელებს მხოლოდ ეკონომიური ინტერესები აქვთ პოლონეთში და სომეხები კი პოლიტიკურ ინტერესებსაც ეძებენ საქართველოში.

ამაზედ შემდეგ.

ქართული ეროვნული ჩაცმულობა

(ქართულ დრუჟინის გამო*)

5) ქუდი ტყავისა, მაღალი, ძაბრის ნაირი, წვეროზე წათლილი და შიგ წვეტათ ფერადი ხავერდის ყალამ ამოშვერილი, წოდებული, ბუხრის ქუდათ, ან წიწკა ქუდი.

თავდაზნაურობა და მდიდარი მოქალაქენი ძვირფას კაღმუხისას ხმარობდნენ, ხოლო ღარიბი მოქალაქენი და გლეხობა უბრალო ბატენისას, ფერი მარტო შავი. ხმარების მანერაშიც განსხვავება იყო: გლეხობა და მოქალაქენი რომ ქუდს მარტივად ზეზეურად აწეულს ხმარობდნენ, თავდაზნაურობა-კი გვერდზე ჩაკეცილს, ამის გარდა გლეხობა მერე სარქველივით რგვალს ქუდს ხმარობდა სახელად „განიბარდი“. ხმარებაში იყო აგრედვე ხეესურული ქუდი: რგვალი ტყავისა ბანჯგელიანი და ძირი ფერადი მაუდისა. მთაში ხმარობდნენ და ახლაც ხმარობენ უბრალო მეცხვარულ ქუდს, ხოლო ახლანდელ საყოველთაო თუშურ ნაბდის ქუდს არავინ ხმარობდა, ბავშვებიც კი. და მისი შემოდებისა და გავრცელების ამბავს ქვევით ვიტყვი.

6) ზამთარში, კაბის ქვეშ, მასზე მოკლე და ახალუხზე გძელი, ქულაჯა: შალისა, მაუდისა, ხავერდისა; ქირმანიშალისა, ბუხმენტ ან ბეწვ შემოვლებული. სახელოები მოკლე, გაწყობილი იდაყვ ცოტა ქვევით.

7) ზამთარშივე: დოშლოუი, ბამბით დალიანდაგებული სათბური გულისა პირი, იხმარებოდა გარედ და სამგზავროდ.

8) გზაში და სიცივეში, ყელზე მოიხვევდნენ აბრეშუმის ფერადს, სახიანს ხელსახოცს ჩით-მერდინად წოდებული.

9) ქამარი ქართული, დიღებ აწყობილი, არც ძალიან განიერი, არც წვრილი, ან სარტყელი.

10) ხმალი ქართულ-აზიური და არა ლეკურ-კავკასიური, ხოლო სპარსები და მეტადრე არაბთურქები ნამეტან მოკაკვილს ხმარობდნენ, ხოლო ქართველები ზომიერად მოხრილს, გორდას ან ხორასანს, მთაში კიდევ „ფრანგულს“.

11) ხანჯალი, არც ისე დიდი როგორც ლეკების და არც ისე წვრილი და სუსტი როგორც

ბოლოს შემოიღეს, არამედ საშუალო სიგძის პტყელი პირისა და სრული ტარისა.

12) ნაბადი, მოკლე და გძელ ბეწვიანი, ტყავი და ტყაპუკი.

ზემოდ ჩამოთვლილი ნაწილები ეროვნულ ტანთ-საცმელისა, შეადგენდნენ იმ ჩაცმულობას, რომელსაც ჩვენი წინაპრები საყოველთაოდ ხმარობდნენ XVIII და XIX საუკუნის ნახევრამდე.

თუმცა საქართველომ პოლიტიკური თავისუფლება მეცხვარეულ საუკუნის დამდეგს დაკარგა, ამისდამიუხედავით ეროვნული ელფერი იქამდე შერჩა, ვიდრე ძველი, საუკუნოებრივი სოციალური წყობილება ჩვენი ქვეყნისა არ დაირღვა 1864 წლის დიდებული აქტით.

ამ აქტმა ძირამდე შეარყია საზოგადოებრივი წყობილება. მუქთა შრომის მოკლებული თავდაზნაურობა გაღარიბდა. ძვირფას ქართულ ჩაცმისთვის წელი აღარ მოსდევდა, და იწყო ნელი-ნელ იაფ ჩერქეზულ ჩოხის შემოდება. მაგრამ, რასაკვირველია, არა უცბად. ყველაზე უწინ იგი გამოეთხოვა მაუდის ყურთმაჯიან კაბას და შეაკერინა ისევ ქართულ ფასონზე, ჩვეულებრივი სახელოიანი შალის ჩოხა. კაბა რომ 40—70 მანათამდე უჯდებოდა, ჩერქეზული 15—30 მანათამდე. შემდეგ მოკლე ჩოხა დააგძელეს და გაუკეთეს მასრები, ეს პროცესი დაჩქარა მრავლად შემოსულმა ამერეთში იმერლობამ, რომელმაც უფრო ადრე შემოიღო ჩერქეზული ჩაცმულობა. იგივე ბედი ეწვია ყარაბაღულ ჩექმებს. ჩოხის შემდეგ ძვირფასმა ქართულმა ბუხრის ქუდმაც დაუთმო ადგილი უფრო იაფ ჩერქეზულს ფაფას, თუმცა დღესაც ათასში ერთს მოხუცს შეხვდებით, რომ ეხუროს ვაჟაკურად გვერდზე ჩატენილი ქართული ქუდი, აღბად მამის ნაქონი. ახალუხმა ყველაზე დიდხანს გაუძლო მეტოქეობა ჩერქეზულს, და დღეს გლეხობაში იგი თითქმის სავსებით არის დაცული, რასაკვირველია უკუშოდ. ზევითაც მქონდა მოხსენებული რომ გლეხობამ კინტოების გავლენით თვისი ქართული ჩოხა დაამახინჯა: წელი (ტალია) ბეჭებზე აიტანა და დღეს მაგასაც თავი დაანება. ახლა საინტერესოა გავიგოთ საიდან გახდა ქართულ-აზიური ჩაცმულობის აქტი

* იხ. „კლდე“ № 40 1915 წ.

ლებელ ატრიბუტათ თუშური ნაბდის ქუდი და რუ-
კული შინელი, ერთის მხრივ, ხოლო წითელ-ყვი-
თელი ქულაჯა მეორეს მხრივ, ის ქულაჯა რომელ-
საც ზანთარში კაბის ქვეშ სათბურად იცვამდნენ,
რასაც ამოწმებს მისი ბეწ-მემოვლება.

1831 წლიდან რუსებმა დაღისტანის სისტემა-
ტიური ბრძოლა დაუწყეს: ჩრდილოეთიდან რომ
რუსის ჯარი აწვებოდა, სამხრეთიდან გააბეს ვგრეთ
წოდებული „ლეკის კორდონი“ თუშეთიდან ზაქა-
თაღაღდე. ამ ლეკის „კორდონზე“, ქართული მო-
რიგე ჯარი მსახურობდა, რადგანაც ეს მორიგეობა
და ძალი-ძალ ჯარის შედგენილობის შეცვლა ხელს
უშლიდა ჯარის კაცთა სათანადო გაწრთვას, აგ-
რეთვე ის გარემოება, რომ მორიგე გლეხები ზოგი
ვერ იყო რიგიანად ჩაცმული, ზოგს კიდევ იარაღი
არ უვარგოდა—მთავრობამ გადასწყვიტა ხალხს ჯა-
რის ბეგარა ახსნას და სამაგიეროდ დააარსა მოხა-
ლისეთაგან ქართული ქვეითი დრუჟინა (Первая
пешая грузинская дружина—Джар), რომელიც
შესდგებოდა მომეტებულად კახელებისა, თუშებისა
და იმერლებისაგან. ეს მოხალისენი მოაწყეს პოლ-
კის წესზე: მისცეს სახაზინო იარაღი და ჩაცმულობა.
და აი აქ დაიწყო შეხამება სახაზინო ინტერესისა—
რაც შეიძლება იფიქროს, და ქართულ ეროვნულ ტა-
ნისამოსისა: ჩააცვეს ჩოხა, რომლის ქართულობა
შხოლოდ მისი სიმოკლე თუ იყო და არ ვიცით რა
მოსაზრებით დაარქვეს მას ქულაჯა.

მარვალი, პაიქ-ქალამანი და საცვეთები იგივე
დასტოვეს. ჯერი მიდგა ქულზე: ქართული ბუხრის
ქუდი, რაც გინდა იაფი ძასალისაგან გაკეთდეს, ორ
სამ ძანათ ხაკლებ არ დაჯდებოდა და ზაფხულშიაც
მძიმე სატარებელი იყო, ამ დროს-კი იქვე მყოფ
თუშების ნაბდის ქულები ჯდებოდა რალაც ორ
შაუოად. თქმა არ უნდა რომ თუშური ნაბდის ქუ-
დი შეიოდებულ იქნა ახლად დაარსებულ დრუჟი-
ნაში და გამოცხადებულ იქნა სრულიათ ქართველ-
თა ეროვნულ დასახუოად. ხაბდის ძაგივრადაც, მი-
სის სიძვირისა და უხერხულობისა გამო, შემოიღეს
„შინელი“.

თუშური ნაბდის ქუდი და რუსული შინელი
დრუჟინიდან ხალხში გავრცელდა და თავის დე-
მოკრატობის წყალობით გადალახა საზღვარი ქართლ-
კახეთისა, დასავლეთით რაქაში და სამხრეთით ერე-
ხის გუბერნიის სომხებში.

ხოლო იმ დროის მოდის შემქმნელ კინტოე-
ბის წყალობით თუშური ქუდიც დამახინჯდა: იგი
თანდათან იქმნდნენ შეპატარავეს, რომ კინკრინოზე

რალაც სასწაულით დამაგრებულს, კაცი მას ძლივს
ამჩნევს და ჰგონია რომ მისი პატრონი უქუდოთ
დაიარება. რახან თუშური ქუდი ნორმალურ კაცის
თავის ზომას მაგიერ ერთ მუქად გადიქცა—„პრი-
ჩოსკაც“ უნდა გამოცვლილიყო, და გვერდზე გა-
დაბარცხნისა და გარს რგვლად შემოკრეკის მაგიერ
—წინ უზარმაზარ ქოჩრის გაშვება დასქირდათ,
რადგან კინკრინოზე რომ ვითომდა ქუდი ხურავთ
წინ მზისა და სიცივისაგან ქოჩორმა მაინც უნდა
დაიფაროს. აი ისტორია ახლანდელის ნაბდის ქუ-
დისა.

განვიხილოთ ახლა, თუ ქვეშიდან ზანთარში
ჩასაცელი სათბური-ქულაჯა როგორ გამოცხადდა
ოფიციალ-ეროვნულ საცმეოად.

1856 წ. იმპერატორ ალექსანდრე მეორემ თვი-
სი ამალის (КОНВОЙ) ნახევარი, სახელდობრ—ერთი
ესკადრონი ანუ ოთხი „ვზოლი“ შეადგინა კავკა-
სიელთაგან: ერთი ქართველ წარჩინებულთაგან,
მეორე წარჩინებულ მთიელთაგან (ჩერქეზი, ჩაჩანი,
ოსი) მესამე წარჩინებულ ლეკთაგან და მეოთხე
ვზოლი თათრების ხანებისა და ბეგებისაგან 1881 წ.
კავკასიელთა ესკადრონი გააუქმეს რადგან ძლიერ
ძვირად ჯდებოდა და დღევანდლამდე მარტო კაზა-
კებისაგან შესდგება.

აღსანიშნავია ის რომ: მთიელები რომ ჩერ-
ქეზულად იყვნენ გამოწყობილნი ამ „კანვოიში“,
თათრები და ლეკები ქართულ კაბებში გამოეწყვენენ.
ეს ადვილი გასაგებია, რადგან თათრები და ლეკები
საქართველოს დიდ კულტურულ გავლენის ქვეშ
იყვნენ, მეტადრე ის პროვინციები, რომელთაც მე-
ფის კართან რაიმე დამოკიდებულობა ჰქონდათ
(ერევნისა და განჯის სახანოები, ბორჩალო, ყაზახ-
შამშადილი, კარაბელაქნისა და დილა-აწუხის ლე-
კები და სხვა) იმ დროის თათრებსა და ლეკებში,
რომელნიც მრავლად მეფის კარზე მსახურებდნენ
ყოველივე ქართული, განათლებისა და კულტურის
ნიშნად იყო მიღებული: ეს გავლენა გაგრძელდა
მეცხრამეტე საუკუნის ოთხმოციან წლებამდე. ამ
დრომდე კავკასიის ადმინისტრაცია მთლად ქართვე-
ლების ხელში იყო, და ამის გამო ამ ხალხებშიაც
კიდევ პატივი და გავლენა ჰქონდათ. თბილისში ნამ-
ყოფი შუშელი ან ერევნელი სომხის ქალი, ქართუ-
ლად თავს დაიხურავდა და ასეთს ქალს პატივისცე-
მით ეძახდნენ „ქალგცი“—ქალაქში ნამყოფი. რა
თქმა უნდა საქართველოს ქალაქების მოქალაქენი
(თბილისისა, თელავისა, გორისა და ცხინვალისა)
ეროვნების განსჯილად თათრები, სომხები და

ურიები, ყველანი ქართულ ყურთმაჯიან კაბაში იყვნენ ჩაცმულნი.

მაშინ, როგორც ახლა პეტროგრადში, არსებობდა ერთგვარი სამხედრო კომისია, რომლის დანიშნულება — ჯარისათვის ახალ-ახალი ფორმისა, ნიშნებისა და ფერების გამოგონება იყო. ეს კომისია სავსებით ვერ დაკმაყოფილდა კავკასიელთა მეტად ორიგინალურ და ვაჟაკურ ჩაცმულობით; მისის აზრით კავკასიელთა ესკადრონი, რომლის დანიშნულება იყო ევროპიელთა თვალის მოჭრა, მეტად თაღზად იყო მორთული, და აი ბევრი თათბირის შემდეგ დაადგინეს „პარადებზე“ კაბები დახადონ და ფერად ქულაჯების ამარა გაუშვან, რაიც ჩვენმა ახალგაზრდებმა სიხარულით მიიღეს იქაურ მშვენიერთა გულის ასატოკად. ამ გვარად ქულაჯა პირველად გამოცხადდა ზედა ჩასაცმელად. რასაც ჩენი ახალგაზრდობა აქ შინ ვერ გაბედავდა, იქ შორს გაბედეს და ბჰყვრილა სათბურის ამარა დაიწყეს გარედ და პარადებზე სიარული.

1871 წ. რომ იმპერატორი მოხრძანდა საქართველოში, მის დასახვედრად „პაჩოტნი კარაულში“ რასაკვირველია ისევ თვალის მოსაჭრელად ქულაჯებით მოირთენ და პეტერბურგის სამხედრო კომისიის ფანტაზიის ნაყოფი დამტკიცდა ქართულ ეროვნულ კოსტუმად. ამ კოსტუმის პოპულიარიზაცია თავს იღვეს ქართული ენისა და ისტორიის არ მცოდნე ჩვენმა არტისტებმა, მომღერალთა გუნდებმა, შემდეგმა „პაჩოტნი კარაულებმა“ და სხვა ამ გვარმა ხელოვნურმა საზოგადოებებმა. მათ მიბადეს მათსავით ქართულის მცოდნე წიგნის გამომცემლებმა, რომელნიც თვის ილიუსტრაციებში ქართველს ან ქულაჯითა ხატავენ ან ჩერქეზულად. მხოლოდ გოგებაშვილის „იავ ნანა“-ში და ქართველ ქალთა მიერ გამოცემულ ზღაპრების მეორე წიგნში არიან ქართველები ან გმირები გამოსახულნი თავის ნამდვილ ისტორიულ ქართულ ჩაცმულობაში. ეს იმით აიხსნება რომ ზემოხსენებული წიგნები იმ დროს დაიბეჭდნენ, როცა თვით ცხოვრებაში ჯერ კიდევ სჭარბობდა ქართული ჩაცმა და არა ჩერქეზულ-ქულაჯური. როგორც ნიმუში ქართული ჩაცმულობისა იხილე ქართულ მუზეუმში სურათი № 44 — ნინია ჯანდიერისა. № 69 — კონა ერისთავისა. № 356 — კოპწია მოქალაქისა. № 76 — ია-

ვანგულას საზანდრის გუნდი. და როგორც ტიპი უწინდელ მოქალაქის და საკუთრივ მოქალაქე ურიის — ქანდაკება ხადაროვიჩისა „ცხინვალელი ურია“.

ვინმე სოფელი.

მეპურების გასაჭირი.

საზოგადოებას მოეხსენება თუ როგორ გაძვირდა ფქვილი ქალაქში, მაგრამ ბევრმა ამის ნამდვილი მიზეზი არ იცის. დღეს ყველაფერი გაძვირდა და როდესაც იკითხავენ მიზეზს, მაშინვე გეტყვიან — ომის ბრალი არისო. მაგრამ ომი თუ კაპეიკობით აძვირებს საქონელს, ვაჭრები ერთი ათად სარგებლობენ ამ გაძვირებით და თავისი მხრით 100 და 200 % უმატებენ. ესეთი თავშეუკავებელი ექსპლუატაცია მომხმარებლისა ყოველთვის მოხდება ზოლომე, როდესაც კი ცხოვრებას როგორიმე განსაცდელი მოეგოს. ესე იყო 1905 — 6 წლებში, ასევე ეხლა, ასევე ყველა სხვა ქვეყნებშიაც, რადგან ვაჭრული ფსიხოლოგია ყველგან ერთნაირია, რადგან მათი გაუმადლობა ყველასაგან ცნობილია. აი სწორედ ამ გაუმადლობის ასალაგმავად არსებობენ სხვა და სხვა სადამინისტრაციო და საზოგადო დაწესებულებანი, რომელნიც ვალდებულნი არიან სათანადო ზომები მიიღონ. აი მაგალითად მეპურების გასაჭირს ის შეადგენს რომ მსხვილი მოვაჭრენი ფქვილით, სარგებლობენ დროებით გზის შეფერხებით და უღმერთოდა სწევენ. ფქვილის ფასსა. ტომარა ფქვილზედ დღეს 2 — 3 და 4 მანეთსაც უმატებენ და ვაგონებით რომ ჩამოაქვთ პირდაპირ სადგურზედვე 300 400 და 500 მანეთს ზედმეტს ახდევინებენ მყიდველებს. მყიდველები რაღა თქმა უნდა იძულებულნი არიან დაემორჩილონ ამ ცარცვა-გლეჯას, ვინაიდან თბილისში ფქვილი ძნელი საშოვნელი გახდა. ჩვენ მივაქცევთ ყურადღებას ვისაც ჯერ არს ამ ფრიად მნიშვნელოვან საკითხს, რადგან ასეთს უმართებულებას შეიძლება ისედაც გამწვავებული მდგომარეობა — ზედ მეტად გაამწვავოს და პური უფრო გააძვიროს; რისაგანაც უმთავრესად იზარალებს მდაბიო ხალხი, პირველი მომხმარებელი პურისა, სასურველია მეორე მხრით რომ თვით მეპურებმა მოახერხონ პირდაპირ ფქვილის გამოწერა რუსეთიდან და ამას, ვგონებთ, დახმარებას გაუწეოს ყველა დაწესებულება. ესეთი ამხანა-

გობა, საზოგადოება, თუ სხვა რამ დაწესებულება დიდად შეუწყობდა ხელს პურის ბაზრის მოგვარებას და რეგულიატორის როლს ითამაშებდა. რამდენადაც ვიცით, ასეთი ამხანაგობას ჩანასახი უკვე არსებობს და ყველა დაწესებულება მოვალეა ხელი გაუზარტოს კეთილ დაწყებაში.

X.

ძველი თქმულება.

არავინ იცის, როდის მოხდა; ძალიან დიდხინის ამბავი უნდა იყოს.

ერთ ოჯახს ქალი დაებადა: ვინც კი ნახა, ეგელაშის სოქვა: ქვეყნის მანათობელი იქნება.

ასეც მოხდა.

ქალი წამოიზარდა და ისე გაღამაზდა, რომ სახელად „მცისა“ დაუსახეს.

როდესაც მზისა იცინოდა, ზირიდან ია და ვარდი სცვიოდა, როცა მზისა გარედ გამოდიოდა, მთელი ბუნება სიხარულით ეგებებოდა: ხეები ალერსიანათ თავს უქნევდნენ და ჩრდილში იწვევდნენ, ყვავილები შორცხვად უღიმოდნენ და გუნდრუკს უმეგდნენ, მწვანე ბაღახი სიამაღლებით ფეხთ ეგებოდა და სუბუჩი სიამ თავს აგლებოდა; გაათრებულნი ლომი სცხრებოდა და ვაბას კალთაზე კმაყოფილებით ტოტს სცემდა.

ვინც მზისას ჰხედავდა, თავის თავს ბედნიერად სთვლიდა და შეჭნატროდა; ცდილობდა ქალის გული მოეგო და მიესაკუთრებინა. მაგრამ სულ ამათ: მზისას გულში ყველასათვის ადგილი ჰქონდა, არავის არჩეულა, ყველას ურთიანათ ახარებდა.

ხალხს მზისას მითვისების სურვილი გაუძლიერდა და ცდილობა შეეჭნა. ამას გამო უფალი გარისხდა და ქალი ქვეყნას მოაშორა. ერთ ადგილას ძალიან, ძალიან მაღალი, შავი მთუჯლი ხალი კლდე აღმართა, ისეთი მაღალი, რომ ადამიანის თვალი ძლივს სწვდებოდა, ზედ მარმარილოს კოშკი ააგო და მზისას შიგ ჩასვა. ხალხმა წამოაგლო წერაქვს ხელი და კლდეს ცემა დაუწყო, უნდოდა დაეცნო, მაგრამ ვერას გახდა. კლდემ წერაქვი არ მიაკარა.—მზისა კოშკიდან ეველავდნენ ამას ჰხედავდა და თვალბადან ეუკური ცრემლი სდიადა: ხალხი უნებობდა, მაგრამ უფალს ურჩობას ვერ უწევდა და კოშკიდან არ ჩამოდიოდა. ქალის ცრემლი ხან მარჯალიტად ეკიდებოდა შავ კლდეზე, ხან კლდის ძირას ეცემოდა და

და თუთრ ევად იშლებოდა. ხალხი ცდილობდა მარჯალიტების ჩამოგლეჯას, მაგრამ შავი კლდე ხელს უსერავდა, ხალხი ცდილობდა ყვავილების მოწვევტას, მაგრამ ყვავილებს გარშემო ხარკული ევლებოდა და ეველას ხელს უგახავდა.

ხალხმა დაინახა თავის შინდომი, მაგრამ გვიანდა იყო: ველარაფერი ეშველებოდა.

გვიან ცოტა დრომ, შავი კლდის გარშემო უღრანი ტყე გაჩნდა და მთლად დამალა მზისა თავის კოშკიანათ.

ხალხი ძალიან დიდოდა. ბევრმა ვერ მითმინა, ატირდა და ცხარე ცრემლით შეისუბუქა დარდი, ზოგმა საკმირო საქმეებს გაუთოლა გული, ზოგმა ქნარი ააყდერა და იმაში ნახა შვება: როცა კი სეკდა მოაწვეებოდა, ცრემლის მაცურ სვედიან ამბებს აფრქვევდა. იმან კი, ვასც ვერც ტირილი შეუძლო, ვერც გმირობა, ვერც ქნარის აყდერება ბედმისაცან თავი მითიქდა.

ჩვენ დროში როცა კაცს გულზე ლოდვიით გამოურვეველი სეკდა მოაწვება სოდმე, ეს—თურმე მზისას დარდობს და მაშინ ან ტირის, ან საკმირო საქმეებს იღებს, ან ქნარს აყდერებს, ან კლდე თუ ვერც ერთა ვერ შეუძლიან, თავს იკლავს.

ინ-ბანი.

„ქალი გრძნეული“

ა. შანშიაშვილისა.

ქართულ კლუბის დარბაზში 4 იან ქართ. დრ. საზ. შაერ გამართული იქმნა სალიტერატურო დილა, რომელზედაც ჩვენმა ახალგაზრდა მკითხველმა ა. შანშიაშვილმა თავისი ახალი დრამატული ჰოემა წააკითხა „ქალი გრძნეული“. ჰოემის შინაარსი შემდეგია: ცხრა მთას იქით სცხორებონ „ქალი გრძნეული“, რომლის სიღამაზას ხმა შორს გასულა. ეველას სურს მისი ხელში ჩაგდება, მაგრამ ოდნავ მიკარება საჭირო, რომ ქალის ხალვაში და ერთმა კონხამ მოსული მაჰქლას. მისი მშვენიერების ამავად იდუმალის ხმით შეესმინა მკითხველმა ჰინტოს. მოყვალეული გველუცი სანახაობით თავგამოდებით იგი გადასწვევტს მისს დასაგუთრებს. ამ ამბავს იგი შეატუობინებს ძმებს, გმიროს და ბრძენის. ესენი უძლიან წასვლას, მაგრამ ჰინტოს გარდაწვევტალეობა გადაჭრიადა. სამნივ შიდიან

გრძნეული ქალის დასაზღვრობად. ჭკარდინ გოცხე ერთ-მანეთს დაშორდებიან იმ ზირობით, რომ შემდეგ ერთ-ერთის ამავე იმ ადგილზევე შექტობიან. ჰანგო ზირველი მაკენის ბროლის კოშკს. ძნეო, გრძნეული ქალი, მიიღებს მას, მოაჭადოკებს და ზირველ კონცხზევე შესმენს „სიკვდილის მუსიკას“, ამ ზმებით მიბნედილი ჰანგო ჰგონობს საშინელებას, მაგრამ მისთვის საკვდილი მანერ ტუბილია, რადგან ეს ხდება მისი „სტრეფილო“ საგნისთვის. შემდეგ მოდას გვირთ. სულამობრძე ძმის დანახვაზე წააშენს თავში, მაგრამ გრძნეო არა თუ დაშორდებიან მას, ზირველი, ძმისაც კი მოაკვლევინებს, როგორც მის მეტოქეს. შემდეგ ჭადღათ აღერსს აკუთენებს და იმავე „სიკვდილის მუსიკას“ შესმენს, რითაც ჰანგოს ბელი იქმნა გადწვეტილი. გვირთ გვდება. შემოდის მესამე ძმა, ბრძენო. აქ იმართება ბრძენო გონებისა და ვნებისა. ერთხანად ვნება იმარჯვებს, აკურ ბრძენო მოიხილავს, ესეც მზად არის დაეკონოს და სიკვდილზე სული მოაწეროს, მაგრამ ქალთან მიახლოება და გრძნეულ ტუჩების დანახვა მას გაასვენებს დახრილ ძმებს, წვეკვდა და კრულვით მოაწვევებს ქალს და გაჭმორდება. დამარცხებული ძნეო იმით ინუგეშებს თავს, რომ „წახველ, მაგრამ ისევე მოხვედით, როგორც დღემდე მოდიოდნენ ჩემთანაო“.

ასეთი ფერადებითაა გადმოცემული ჩვენი მკონსის ასლი ზოქმა, რომლის კვლევაც იფრმის ერთგვარი ჩრდილი მიაყენა თვით ავტორმა გაბმული და თრიალ მონოტონური კითხვით. წაკითხვის შემდეგ ი. გუდუგანიშვილის თუ შჯდომარელებით გაამართა ბასი ზოქმის ავკარტიანობაზე. ზირველად ბან ჭაჭანაშვილმა აიღო სიტუვა და სხვათა შორის ის აზრი გამოსთქვა, რომ ზოქმას სქესთა დამოუკიდებლობის განუგებულია ზრთბლემის გადაწვევტა აკლიაო. თვით ძნეო, მისი აზრით, უბრძლო მუძავი ქალია და მეტი არაფერი. მაშასადამე, ბრძენოს გამარჯვება მასე ეს მინიატურულ ფორმაში ჩამოყალიბება თრიალ დიდმნიშვნელოვანი ზრთბლემისა და ავტორიცი მიაზანს მიტომ ვერ ადწვესო.

დ. კასრძემ მოკლედ ის შეჰნიშნა, რომ ზოქმის ავტორმა ეს დიადი ზრთბლემა „სქესის განთავისუფლებას“, რომელიც თამაში სახით წამოაყენა თვის წინადადეგ ზოქმაში „მედლა და მშენიერი ელენე“, მეტად მდარე სახით განმარტა დღეს, უდალატა ერთხელვე აღებულად ადღოს და ჩვეულებრივ მორაღის წინ „წამოაიჭიო“.

კ. ანდრანმა სიტუვის განვითარება ვერ მოასწრო, რომ თავჯდომარის შენიშვნისთანავე ტრბიუნა მიატოვა. საინტერესო სიტუვის წარმოსაყვ გრ. რთბქიქემ,

მაგრამ იგი უფრო საინტერესო იქმნებოდა, რამ მთელი ცხრა მეათედი ელვინთა ლიტერატურის კარჩევის ნაცვლად უფრო შანშაშვილის ზოქმაზე დაეხარჯა. სასოგადოდ ღამაზი და შინაარსთან შეწონილი ფორმით მისი სიტუვა ბევრად კვლევით გამოინდა ჩვენ მკონსის ზოქმაზე. მისი აზრით, ვაჟურ ენერჯის არ ძალუძს უკვდავ ქალ-ღმერთის სურვილის და მის ვნების დაკმაყოფილება, ამიტომაც ქალი მამაკაცების დამღუპველია. შ — შეიღის ზოქმა სუხტის ტუხნიკურად, მისი ფაბულა ვერ არის იმმანერტური თანდათანობით განვითარებული, რაც თუ სქესის ზრთბლემას განვითარებული. იგი სასტიკად ეშერობს მკონსის და აღნიშნავს, რომ „შანშაშვილი ძლიერია მამინ, როდესაც ელვინთა მიერ უკვე განვითარებულ მასალას ექება, ხოლო თრიალ უძლურია, როდესაც საკუთარ ფანტაზიას“ და შემოქმედების სიფრთხილში რჩებაო.

მ. წულუკიძემ მიუთითა შანშაშვილის შემოქმედების „მოღურ“ იდეების ხასიათს. მოიწონა თვით ზომის ფორმა.

შ. შარვაშიძემ აღნიშნა ზოქმის სიღამაზე, მისი მხატვრული დამუშავება, ოდონდ უმთავრეს მთქმედ ზირში — ძნეოში იგი ჰხედავს როსკიუს, ვნებით შეზერობილ ჟინიან ქალს.

უკანსკელად ილაზარაკა ს. დადიანმა. მისი აზრით სქესის ზრთბლემა უკვე კარჩეულია და დარინიზმის თანახმად მუცნიერულად გადაჭრილი. თუ ამ ზრთბლემას კვლავ ზრთბლემად ვხადით, მხლოდ იმიტომ, რომ სოციალურ წესწობილბობების ზირთბობის მარეობა და მასთან ზოქტ-მხატვრების ფანტაზიას დაუდგრომლობაო.

საუბრის დასასრულს თავჯდომარე ი. გუდუგანიშვილმა მადლობა გადაუხადა როგორც დამწერე სასოგადოებას, ისე დიდის მომიხეზე ა. შანშაშვილს...

დიოკენი.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

5 586 / 2
1915

გიორგი ხელის მოწერა

1915 წ.

უოპულკვირეულ საზოგადო-ეკონომიურ და სალიტ. ჟურნალ

წელიწადი მუთხე.

„ს ზ რ ე“ - ზედ.

წელიწადი მუთხე.

წლიური ფასი ხუთი მან., ექვსი თვით სამი მან.

ცალკე ნომერი ორი შაური.

უოპულკვირეული საორშაბათო საზოლიტიკო,
სამეცნიერო და სალიტერატურო გაზეთი

„შაფრეპანი“

მიიღება ხელის მოწერა 1915 წლისათვის. გაზეთი ღირს 1 წლით—2 მან. 50 კაპ, ნახევარი წლით—1 მან. 25 კაპ., ერთი თვით 25 კაპ. საზღვარგარეთ ორჯერ მეტი. კანტორის და რედაქციის ადრესი: Тифლისь, Типография „Сорапанъ“ для „Шадревани“. ფული უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი ადრესით. Тифლისь, Типография „Сорапанъ“ Александру Г. Мумладзе.